

عادی سازی روابط با اسرائیل، ناجی سودان است یا زاینده بحران؟

در شعله‌های عادی سازی

نرگس پورحاتمی

در سال ۲۰۲۰، سودان تصمیم می‌گیرد روابط دیپلماتیک خود با اسرائیل را در چهارچوب پیمان ابراهیم برقرار کند؛ اما درگیری‌های داخلی میان نیروهای مسلح سودان و گروه شبه‌نظامی موسوم به نیروهای پشتیبانی سریع که از سال ۲۰۲۳ شدت گرفته و بخش‌های گسترده‌ای از کشور را درگیر بحران امنیتی و انسانی کرده، اختلاف‌نظر میان رهبری نظامی و غیرنظامی، فشارهای منطقه‌ای و تحولات ژئوپلیتیک، روند اجرای توافق را به تعویق انداخت. در این میان، تلاش‌ها برای میانجی‌گری از سوی ایالات متحده و برخی کشورهای منطقه همچنان ادامه داشت تا سودان به طور رسمی پیمان ابراهیم را نهایه کند و روند عادی سازی روابط خود با اسرائیل را آغاز کند. این روند به دلیل موقعیت استراتژیک سودان، اهمیت ویژه‌ای برای کشورهای منطقه و فراتر از آن دارد، زیرا هرگونه تحرک این کشور می‌تواند بر امنیت دریایی، مسیرهای تجاری و سیاست‌های منطقه‌ای تأثیر مستقیم بگذارد.

اهمیت سودان

سودان به دلیل موقعیت ژئوپلیتیکی و منابع غنی خود، کشوری مهم در شمال آفریقا محسوب می‌شود. این کشور در کنار دریای سرخ واقع شده و به مسیرهای تجاری دریایی مهمی نزدیک است که امنیت و ترانزیت کالا در منطقه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. کنترل این مسیرها برای کشورهای منطقه و فرمانطقه اهمیت زیادی دارد، زیرا هرگونه بی‌ثباتی می‌تواند جریان تجارت و امنیت دریایی را مختل کند. علاوه بر موقعیت استراتژیک، سودان دارای منابع طبیعی فراوانی است که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به ذخایر گسترده طلا اشاره کرد. این معادن طلا از جمله بزرگ‌ترین منابع معدنی آفریقا به‌شمار می‌آیند و برای سرمایه‌گذاران خارجی و کشورهای همسایه که به دنبال تأمین منابع استراتژیک هستند، جذابیت زیادی دارند. وجود چنین منابعی باعث شده تا سودان نه تنها به دلیل موقعیت جغرافیایی، بلکه به دلیل ظرفیت اقتصادی و معدنی، مورد توجه کشورهای منطقه و بین‌المللی باشد. با توجه به این عوامل، ثبات و روند عادی سازی روابط سودان با اسرائیل و کشورهای دیگر، می‌تواند تأثیر مستقیم بر تحولات اقتصادی، امنیتی و سیاسی در آفریقا و خاورمیانه داشته باشد و اهمیت آن را بیش از پیش افزایش دهد.

پیمان ابراهیم و توقف روند عادی سازی

از سال ۲۰۲۳، جنگ داخلی میان نیروهای مسلح سودان (SAF) و نیروهای پشتیبانی سریع (RSF) شدت یافته است. بر اساس گزارش‌های خارجی این درگیری باعث توقف روند عادی سازی روابط و ایجاد بحران انسانی گسترده شده است. ارتش سودان در برخی مناطق استراتژیک عقب‌نشینی داشته است که تحلیلگران این عقب‌نشینی و پیشروی نیروهای پشتیبانی سریع را تحت حمایت برخی کشورهای منطقه مانند امارات می‌دانند. این موارد تنها بر اساس تحلیل و گزارش منابع خارجی بیان شده‌اند.

نگرانی و نقش اسرائیل در آشوب‌های داخلی سودان

به گفته رسانه‌های اسرائیلی، عبدالفتاح البرهان، رهبر نظامی سودان پس از آنکه در جریان درگیری با نیروهای پشتیبانی سریع از حمایت نظامی اسرائیل بهره‌مند نشد، به دنبال منابع دیگر رفت. این رسانه‌ها معتقدند که نگرانی اسرائیل از نزدیکی احتمالی سودان به دیگر قدرت‌های منطقه‌ای با نیروهایی که با اسرائیل خصوصیت دارند که نام ایران در میان آن‌ها دیده می‌شود، ممکن است بر تصمیمات آن در قبال

اولین سفر رسمی یک مقام اسرائیلی به سودان، دیدار وزیر امور خارجه اسرائیل با ژنرال عبدالفتاح البرهان، رهبر نظامی سودان در خارطوم، ۲ فوریه ۲۰۲۳

داشته، سودان در این زمینه عقب مانده است. کارشناسان معتقدند تحولات سیاسی، اقتصادی و امنیتی داخلی سودان و جنگ‌های داخلی، مانع جریان‌های تجاری پایدار شده و داده‌های آماری دقیق را دشوار کرده است. برخی گزارش‌ها درباره سرمایه‌گذاری شرکت‌های اسرائیلی در سودان، مانند ادعای شرکت «داشان» برای تأسیس کارخانه کود کشاورزی در خارطوم، عمدتاً مبتنی بر گزارش‌های خبری هستند و سند قرارداد رسمی ارائه نشده است. به طور مشابه، ادعاهای مربوط به فعالیت‌های استخراج و صادرات طلا بیشتر در قالب گزارش‌های رسانه‌ای است و نشانه‌هایی از کانال‌های غیررسمی یا قاچاق مطرح شده‌اند تا توافقات رسمی. گفته شده پیشنهادهایی مانند تأمین یا مبادله حدود پنج میلیون تن گندم نیز در مذاکرات یا اظهار نظرهای اولیه مطرح شده بود؛ اما تاکنون شواهد مستندی مبنی بر اجرای چنین ارقامی در چهارچوب قرارداد‌های رسمی منتشر نشده است. تحلیلگران بنیاد هریتیج این وضعیت را نه چندان اقتصادی بلکه نمادی از ارزیابی کرده و می‌گویند حضور سودان در پیمان ابراهیم بیش از هر چیز بیانگر تلاش برای گسترش محور عادی سازی از خلیج فارس به آفریقا است.

پیامدهای عادی سازی برای سودان و مردمش

بررسی‌ها نشان می‌دهد که عادی سازی، دستکم در شرایط فعلی، نه تنها فایده اقتصادی ملموسی برای مردم سودان نداشته، بلکه به ابزاری برای رقابت بازیگران خارجی بدل شده است. مجموعه‌ای از عوامل (از قطع کمک‌های مشروط تا ارسال تسلیحات و رقابت نفوذ) باعث شده تا توافقی که قرار بوده حلی دیپلماتیک باشد، خود یکی از عوامل تشدید بی‌ثباتی شود. در عمل، مردم سودان با فجایع انسانی، آوارگی گسترده و فروپاشی خدمات پایه‌ای روبه‌رو شده‌اند، درحالی که فضای سیاسی کشور به طور فزاینده‌ای تحت تأثیر منافع خارجی قرار گرفته است.

وضعیت کنونی و چشم‌انداز آینده

بر اساس گزارش اخیر سایت پیمان ابراهیم و تحلیل‌های مربوط به وضعیت کشور سودان، چشم‌انداز این کشور تحت تأثیر شدید بحران داخلی و جنگی که از سال ۲۰۲۳ آغاز شده، با ابهامات فراوانی روبه‌روست. حرکت سودان برای عادی سازی روابط با اسرائیل در قالب این پیمان، عمدتاً با هدف بهبود وجهه بین‌المللی، دسترسی به بازارهای جهانی و لغو تحریم‌ها انجام شد؛ اما اکنون کشور تحت سلطه نزاع میان ارتش سودان و نیروهای پشتیبانی سریع قرار دارد که روند توسعه اقتصادی، جذب سرمایه و اجرای توافقات بین‌المللی را فلج کرده است که البته این سناریو برای کشورهای در تعامل با رژیم، تکراری است.

احیای مذاکرات و نقش آمریکا

ایالات متحده نقشی محوری در فرایند عادی سازی روابط سودان و اسرائیل در چهارچوب پیمان ابراهیم ایفا کرد. این کشور با میانجی‌گری دیپلماتیک و ارائه مشق‌های اقتصادی، زمینه را برای امضای «پیمان ابراهیم» در ۶ ژانویه ۲۰۲۱ فراهم کرد. در این مراسم، نمایندگانی از دولت انتقالی سودان با حمایت آمریکا حضور داشتند و کاخ سفید، برداشتن سودان از فهرست کشورهای حامی تروریسم را شرط کلیدی برای تحقق توافق اعلام کرد. به عنوان مثال، در چهارچوب این توافق، آمریکا با تسهیل پرداخت بدهی‌های معوق سودان به بانک جهانی، زمینه بازگشت سالانه بیش از یک میلیارد دلار منابع مالی به این کشور را فراهم کرد و همچنین وعده ارسال کمک‌های غذایی از جمله محموله‌های گندم را داد. با این حال، ادامه اجرای تعهدات آمریکایی مشروط به ثبات سیاسی و حکمرانی مدنی در سودان است و به دنبال ناآرامی‌ها و کودتای نظامی در سال‌های اخیر، برخی کمک‌ها و پروژه‌های توسعه و سرمایه‌گذاری متوقف یا به تعویق افتاده‌اند. این مثال‌ها نشان می‌دهند که عادی سازی روابط سودان - اسرائیل نه تنها یک توافق دو جانبه دیپلماتیک، بلکه بخشی از یک چهارچوب استراتژیک اقتصادی و امنیتی گسترده‌تر است که ایالات متحده آن را هدایت می‌کند.

وعده‌های اقتصادی

با توجه به داده‌های موجود، روابط اقتصادی و تجاری میان اسرائیل و سودان پس از پروژه عادی سازی روابط، تاکنون بسیار محدود باقی مانده است. بر اساس آمار تریدینگ اکانومیکس، صادرات اسرائیل به سودان در سال ۲۰۲۲ تنها ۴۰۳ هزار دلار بوده است. این رقم در مقایسه با اهداف اعلام شده در بیانیه مشترک عادی سازی روابط که شامل توسعه همکاری‌های تجاری و کشاورزی است، بسیار ناچیز است. تحلیل‌های سازمان همکاری و توسعه اقتصادی نیز نشان می‌دهد، درحالی که تجارت با سایر امضاکنندگان توافق نامه ابراهیم (امارات، بحرین، مراکش) رشد

بیانیه پوزش و اصلاح در خصوص گزارش انتخابات سوریه

در شماره پیشین هفته‌نامه، در بخشی از گزارش مربوط به «انتخابات سوریه»، «داده نادرست» در مقابل، عربستان و قطر این انتخابات را

گرامی بابت این اشتباه سهوی پوزش می‌طلبیم و ضمن اصلاح آن، بر تعهد خود به دقت و صحت اطلاعات تأکید می‌کنیم.